

УДК 94(4):339.9(4):327(4):341(4)

Симчера Корнелія,
студентка магістратури
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
факультету міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Науковий керівник: канд.юрид.наук, ст.викл. А.А. Моца

СТАН УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПРОТЯГОМ 2011-2016 РОКІВ, ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРУВАННЯ ДО ВИМОГ ЄС

Стаття присвячена розгляду стану українсько-угорського транскордонного співробітництва. Проаналізовано розвиток відносини між Україною та Угорщиною в період з 2011-2016 р.р., оскільки Угорська Республіка займає одне з важливих та стратегічних місць серед партнерів України на шляху до євроінтеграції.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, інтегрування, відносини між Україною та Угорщиною, економіка, політика, Європейський Союз, уряд, територіальна цілісність.

Українсько-угорські відносини – це двосторонні відносини між Україною та Угорщиною в галузі економіки, науки, культури, освіти, міжнародної політики, тощо. Історично відносини нашої держави та Угорської Республіки починаються у 9 ст. Угорщина одна з перших країн, яка в свою чергу визнала суверенність Української держави. Перше своє іноземне посольство в Києві відкрила саме Угорщина. У свою чергу, перше посольство в Будапешті відкрила Україна. З того часу співпраця цих двох держав неухильно розвивається і за весь цей період досягла значних успіхів. Двосторонні зв'язки були врівноважені та стабільні, що стало результатом регулярних візитів на вищому рівні. Політичні контакти сприяли вивченню результатів двостороннього співробітництва, подальшому його розвитку, а також пошуку нових підходів.

Угорщина як сусідня держава надзвичайно зацікавлена в існуванні незалежної, економічно розвиненої України, що поділяє загальноєвропейські цінності і є водночас ключовим чинником політичної та економічної стабільності в усьому регіоні. Угорщина є тою країною, яка високо цінує те, що український народ досяг незалежності та формування держави на демократичній основі саме мирним, а не насильницьким шляхом. Протягом минулого десятиліття подолав труднощі початкового характеру, досяг успіхів у створенні ринкової економіки, що забезпечує країні політичний і економічний розвиток та відповідне міжнародне визнання, а також поступово розбудував засади демократії [5].

Можна виділити декілька періодів розвитку українсько-угорського транскордонного співробітництва: 1991–2004 роки і 2004 – 2013 роки. Одна з подій, яка виділяє ці два періоди, є вступ Угорщини до ЄС 1 травня 2004 року. Отже, з цього часу угорські прикордонні регіони Угорщини, для регіонів України виконують таку ж функцію, як прикордонні регіони Австрії, а саме – не просто демонструють ефект позитивної ситуативної співпраці чи запрошують до співпраці у визначні дні, а відбувається суттєвий якісний перехід до рівноправного, партнерського співробітництва. Відповідно до цього змінюється і фінансування програм транскордонної співпраці для регіонів України з боку Європейського Союзу. [2]

Двостороння співпраця України й Угорщини протягом минулого десятиріччя відзначається вагомими досягненнями. Спільні зовнішньополітичні цілі обох країн створюють можливості і сприяють подальшому розвитку добросусідських відносин та ширшому співробітництву на багатосторонній основі. Можна сказати, що угорсько-українські зв'язки є збалансованими, і це в свою чергу створює міцну базу саме для подальшого розширення такої співпраці на основі взаємного врахування інтересів. Протягом

минулого десятиріччя успішно реалізуються домовленості, досягнуті в результаті систематичних зустрічей на вищому рівні. Виходячи з цього можна стверджувати: з огляду на майбутнє, ніщо не перешкодить стабільному розвитку наших взаємин, які стають основою тісної співпраці на тривалу перспективу. [3]

Одним із стратегічних кроків для подальшого розвитку українсько- угорського транскордонного співробітництва стало введення певного комплексу заходів з метою синхронізації дій органів регіональної влади та розвиткових інституцій по обидва боки кордону саме в рамках розробки спільних концептуальних та стратегічних документів, а також запровадження «дзеркальних проєктів», використовуючи досвід прикордонних регіонів. На сьогодні є розроблені такі концептуальні документи:

- Концепція спільного розвитку прикордонних регіонів Угорщини та України.
- Стратегія розвитку прикордонних територій України, Угорщини, Польщі, Словаччини та Румунії «Карпати 2004-2011».

Однією з характерних особливостей двосторонніх відносин є сукупність спільних проблем, задля вирішення яких об'єднуються зусилля Угорщини і України, серед яких виділяють:

- по-перше, щоденне двостороннє співробітництво з гармонізації міжнаціональних відносин з урахуванням того, що в Україні, а саме – на Закарпатті проживає більше 150 тис. угорців, а це близько 12 відсотків від загальної кількості населення області;
- по-друге, об'єднання зусиль у боротьбі з паводками в басейні ріки Тиса, довжина якої на Закарпатті становить 262 км, а також співробітництво в сфері екологічної безпеки;
- по-третє, покращення транзитно-логістичної схеми доставки вантажів та поліпшення прикордонно-транскордонної інфраструктури, вдосконалення ефективності роботи 5-го міжнародного автотранспортного коридору Київ – Лісабон. [1]

Отже, саме тому для вдалого спільного вирішення перелічених та інших проблем в 2003 р. була впроваджена Концепція спільного розвитку прикордонних територій Угорщини та України [9]. У цьому документі розкрито 5 стратегічних цілей спільної роботи:

1. Створення конкурентоспроможної економічної системи.
2. Розвиток людських ресурсів та сфери послуг.
3. Полегшення доступу до прикордонного регіону.
4. Збереження природних та культурних цінностей, створення здорового та привабливого середовища.
5. Успішне використання досвіду Угорщини на шляху до ЄС.

Для здобуття зазначених вище стратегічних цілей було виокремлено чіткі пріоритети розвитку:

Розвиток економіки, до якого включають:

- стимулювання створення спільних підприємств, спільних економічних проєктів та систем співпраці;
- розвиток інновацій і сприяння їх поширенню;
- розвиток туризму, реалізація спільних програм його розвитку;
- реалізація маркетингових акцій на регіональному рівні з метою залучення капіталу.

Полегшення доступу до регіону, що визначає:

- розвиток транспортної мережі, шляхів, які перетинають кордон;
- розвиток залізничних шляхів та послуг залізниць;
- розвиток інфраструктури пунктів перетину кордонів.

Охорона природи та навколишнього середовища, що окреслює:

- спільні програми із забезпечення природи прикордонних регіонів (охорона від паводків, утилізація сміття, очистка нечистот тощо);
- збереження природних цінностей прикордонних територій, захист природної екосистеми.

Розвиток людських ресурсів, що включає:

- реалізацію програм із співробітництва в освіті та навчанні;

- розвиток культурного, мистецького та спортивного співробітництва;
- підготовку кадрів з територіального та економічного розвитку, сприяння обміну практичним досвідом.

Інституційний розвиток, що в свою чергу визначає:

- інституційний розвиток, сприяння інституційному співробітництву;
- поліпшення обміну та поширення інформації, створення спільної інформаційної мережі. [9]

Важливу роль у транскордонній співпраці відіграє економічна складова співробітництва. Швидкість та ефективність транскордонної співпраці України та Угорщини визначають конкретні справи. Отже, серед країн світу, які співпрацюють із закарпатськими підприємцями, за обсягами зовнішньоторговельного обороту ще з 2001 року Угорщина вийшла на перше місце. Саме завдяки участі угорського капіталу в Закарпатській області працює більше 100 суб'єктів господарювання, сума угорських інвестицій (яких 164) становить 34,0 млн. дол. США, що становить близько 10% по відношенню до загальнообласних обсягів. Від загальної суми саме залучених угорських інвестицій найбільші обсяги направлені на обробну промисловість – 8,8 млн. дол. США (37,1% від загального обсягу), а з неї: на харчову – 2,7 млн. дол. США. [10]

Однією з важливих і дійових форм транскордонного співробітництва України з Угорщиною є співпраця саме в області протипаводкового захисту. Значні резерви поглиблення і розширення співпраці Угорщини і України визначені в ряді програм, зокрема в програмі довгострокової дії на Закарпатті – Регіональній стратегії розвитку області до 2015 року. [10]

Головними напрямками співпраці є:

- співробітництво з питань водного господарства;
- співробітництво у створенні інформаційної системи протипаводкового захисту;
- участь в міжнародних науково-практичних конференціях, семінарах та в розробці проектів і документів щодо співпраці на прикордонних водах. [4]

За останні декілька років фахівці України та Угорщини опрацювали «Українсько-угорський проект реконструкції Берегівської меліоративної системи», «Спільний план регулювання русла р.Тиса», «Спільний план локалізації паводків у Березькому басейні Угорщини і Берегівській меліоративній системі», «Техніко-економічне обґрунтування розвитку Закарпатської інформаційно-вимірювальної системи». У провадженні цих проектів існує спільний інтерес в обороні територій, населених пунктів саме двох країн.

Захист виробничих об'єктів і населених пунктів від затоплення паводковими водами, а також, у першу чергу, на прикордонних ділянках України з Румунією, України з Угорщиною та України з Словаччиною є найбільш складною та гострою проблемою не тільки для Закарпатської області, але й для прикордонних регіонів згаданих країн, окремі території яких розташовані в басейні р. Тиса, як одному із найбільш паводконебезпечних регіонів Європи. Саме тому, протипаводкова програма «Тиса» вартістю 1,5 млрд. грн. до 2015 року вбачає захист не тільки населених пунктів Закарпаття, але і вагоме зниження паводкової небезпеки для Угорщини.

Значну роль українсько-угорського транскордонного співробітництва належить сфері охорони довкілля. Кожен рік на прикордонних створах р.Тиса, Вилоч–Тисабеч, Чоп–Загонь збирають 24 проби води, із них – чотири спільні на території України та Угорської Республіки з аналізами згідно з прийнятими методиками. Для поліпшення міжнародного співробітництва у сфері екології необхідно:

- дослідити можливість збільшення загальних програм моніторингу, систем прогнозу та сповіщення через встановлення стаціонарних станцій моніторингу якості поверхневих вод р.Тиса та гідрологічних вимірювань;
- запровадити в дію спільну методику розрахунку збитків, завданих навколишньому середовищу у зв'язку з транскордонним забрудненням прикордонних вод;

- врегулювати систематичне проведення робочих зустрічей з проблем прикордонного співробітництва у частині збереження та охорони тваринного й рослинного світу, розвитку заповідної справи.

Варто зосередити увагу на угорсько-українській співпраці щодо виконання Угоди про спрощення візового режиму між нашими державами в рамках спільних угод України та Євросоюзу.

Визначним для прикордонних стосунків з Угорщиною є те, що аналогів їм немає аналогів в інших країнах Євросоюзу, а в зону дії Угоди про малий прикордонний рух включено 384 українських та 244 угорських населених пунктів, що можуть вільно пересуватися 750 тис. закарпатських жителів прикордонних територій.

У порівнянні з іншими сусідами, відносини між Угорщиною та Україною були найбільш збалансованими, а Закарпаття вважалось регіоном із низьким рівнем міжетнічної напруженості та достатніми гарантіями прав національних меншин. Але ситуація поступово змінилася в роки після Помаранчевої революції, а угорське питання привернуло до себе загальнодержавну увагу. Угорська громада, яка складає всього 0,3% населення країни, стала досить помітною. Сутички, які раніше вважались місцевими суперечками, набули загальнонаціонального значення.

З кожним наступним роком кількість незначних інцидентів та скарг із приводу поваги і дотримання прав меншин від угорської громади збільшилася (до прикладу, щодо використання угорської мови в освіті або зміни кордонів виборчих округів, які розмежовували угорські громади).

2010 рік став важливим етапом у двосторонніх відносинах, адже саме в той період новий уряд, сформований партією «Фідес», поступово почав переглядати мету зовнішньої політики Угорщини. У світлі нової політики прагматичні економічні відносини та співробітництво з Росією (насамперед, в енергетичному секторі) набули вагомого значення [6].

Після Революції гідності в Україні, відносини між двома державами перейшли в нове русло. На жаль, зараз досить важко говорити, що ситуація змінилася на краще. Будапешт, у свою чергу визнав новий український уряд і засудив анексію Криму, підкресливши необхідність збереження суверенітету та територіальної цілісності України.

Як уряд, так і опозиційні партії Угорщини сприйняли події в Україні як свідчення посилення крайніх правих політичних сил і націоналістичних настроїв. Ідею щодо відхилення закону про державну мовну політику, яку запропонували в лютому 2014 року, було окреслено в Будапешті як тривожний сигнал. Сторони досягли гострої точки кипіння, саме тоді, коли прем'єр-міністр Віктор Орбан у своїй інавгураційній промові в травні 2014 висловив думку, що закарпатські угорці в свою чергу мають отримати колективні права та автономію, і що їм також потрібно надати подвійне громадянство.

Аналізуючи події у Криму та на Донбасі, заклики Угорщини до збільшення колективних прав і надання громадянства угорцям Закарпаття зі зрозумілих причин стали досить дратівливим питанням для Києва.

Але можна сказати, що угорська меншина безумовно ідентифікує себе як частину української держави і не показує прагнення до політичної автономії. Намір підтримувати і захищати етнічних угорців, які проживають за кордоном, та зберегти інтелектуальну і духовну єдність нації є наріжним каменем зовнішньої політики угорського уряду з того часу, як до влади у 2010 році повернулася партія «Фідес»[8].

З фінансової точки зору, вагома частина субсидій витрачається на освіту. Мета полягає в тому, щоб дати етнічним угорцям можливість використовувати рідну мову починаючи дитячого садка аж до університету, та, відповідно, щоб місцеві компанії змогли винаймати висококваліфіковану угорськомовну робочу силу.

На Закарпатті Угорщина, в свою чергу, підтримує всі рівні угорськомовних закладів освіти. Так, Будапешт фінансує діяльність Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ.

Крім того, Угорщина виділяє значні кошти на утримання і розвиток інфраструктури цих установ і підтримує прямими субсидіями вчителів та батьків, які віддають своїх дітей до угорськомовних шкіл, а також медичних працівників. У 2015 році Угорщина влаштувала літні канікули для трьохсот тисяч закарпатських дітей. [4]

Будапешт прагне знайти нові способи підтримки угорських підприємців у Закарпатській області та розвитку місцевої економіки. Зовсім недавно угорський уряд проголосив запуск масштабної програми економічного розвитку Закарпаття з червня 2016 року за зразком аналогічної торішньої кампанії у сербській Воєводині, обсяг якої склав близько 160 мільйонів євро.

Програма націлена на надання матеріальної допомоги туризму та сільському господарству, а також на підтримку розвитку малих і середніх угорських підприємств на Закарпатті.

Детальніші обсяги підтримки ще не затверджено, але вже відомо, що йдеться про виділення 6,5 млн євро на гранти і 65 млн євро пільгових кредитів на 2016 рік. [7]

Відповідно до задуму авторів програми, вона має вирішити основну проблему, що заважає розширенню бізнесу місцевих підприємців, – відсутність фінансових ресурсів на доступ до кредитів. Свої заявки на фінансування зможуть подавати ті українські підприємства, які перебувають у партнерстві з угорськими компаніями.

Наступним фактором ризику є особливе ставлення Угорщини до співпраці із РФ. Близькі відносини Будапешта і Москви часто стають об'єктом критики як всередині країни, так і з Брюсселя. Зокрема, невдоволення викликав візит Володимира Путіна до Будапешта в лютому 2015 року, так як його зустріч із Віктором Орбаном відбулась у той самий час, коли відбувалися найскладніші бої навколо Дебальцевого. [6]

Але, Будапешт не хотів би, щоб санкції були продовжені після червня 2016 року. Однак, також стає зрозумілим те, що позиція Угорщини буде солідарною з іншими державами-членами ЄС, наслідуючи приклад свого основного економічного партнера – Німеччини.

Тим паче, що відносно проросійський курс угорського уряду не має великої підтримки населення. Проводилися опитування і результати проведені дослідницькою компанією «Medián» наприкінці 2014 року, показали, що якби угорцям довелося обирати, вони б опиралися на бік Сполучених Штатів Америки (53%), а не Росії (25%).

Що ж до угорської політичної еліти, то протягом останніх 25 років спостерігалася така тенденція, політики, незалежно від їх політичної орієнтації, досить мало докладали зусиль, щоб «зазирнути за Карпати», і не цікавилися подіями в Україні в цілому, оскільки ці події не впливали на долю угорської громади. Тому досить важко окреслити групи інтересів, які можна розглядати як дружні до України в Угорщині. До прикладу, правляча партія «Фідес» підтримувала європейську інтеграцію України (адже це є також інтересом угорців, які проживають на Закарпатті) і сприймала Київ як одного з важливих торговельних партнерів у рамках політики «відкриття Сходу».

Трактування подій партією «Йоббік» відповідає свідченням російської пропаганди. Але окрім того, ця партія намагається отримати свою вигоду від питань, які пов'язаних із Закарпаттям, і позиціонує себе як єдиного і справжнього захисника угорських національних інтересів.

Ставлення екологічної партії Lehet Más a Politika (LMP – «Політика може бути різною») до ситуації, що відбувається в Україні, як правило, не надто відрізняється. Партія, в свою чергу, визнала і засудила агресію Росії проти України і разом із MSZP, Демократичною коаліцією та Разом-2014 виступає проти розширення АЕС "Пакш". [7]

Підсумовуючи, варто згадати, що у 2011 році парламент Угорщини надав можливість представляти національні меншини у найвищому законодавчому органі Угорщини.

У такій геополітичній ситуації Україна більш зацікавлена насамперед у тому, щоб Угорщина і надалі дотримувалася загальноєвропейської стратегії, зокрема, продовжувала свої санкції проти Російської Федерації.

Якщо дивитись на ситуацію з економічної точки зору, то Угорщина зацікавлена в Україні значно більше, ніж Україна – у співпраці з Угорщиною, оскільки це є частиною політики «відкритого Сходу» – тобто пошуку нових ринків збуту, а також залучення нових інвестицій. За умов зменшення ризиків для інвесторів та стабілізації української економіки, угорські компанії будуть досить активно заходити в Україну. Досить великі надії покладаються також на залізничний «шовковий шлях» до Китаю. Крім цього, Угорщина є найбільшим імпортером української електроенергії і також має інтерес продовжувати співробітництво. У своїх рекомендаціях експерти твердо пропонують, спочатку налагодити стратегічну комунікацію на державному рівні. Це, в свою чергу, дозволить запобігти тому, що такі питання-подразники як захист прав угорської меншини чи санкції можуть застосовуватися зацікавленими політичними силами для виникнення конфліктного порядку денного.

Для отримання та досягнення таких цілей необхідна політична воля з українського боку, а також, у свою чергу, більша інтенсивність дипломатичного та культурного діалогу між Україною та Угорщиною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розширена Європа – Сусідні країни. Нова структура відносин з нашими східними та південними сусідами. Повідомлення Європейської Комісії для Ради та Європейського Парламенту. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.delukr.ces.eu.int/ua/eu_and_country/bilateral_relations.htm
2. Ткач Д.І. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій: монографія / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. — К.: МАУП, 2004.
3. Кіш Є. Три доміанти в політичній палітрі Угорщини // Стратегічна панорама. – 1999. – № 1–2. – С. 85–99;
4. Посольство України в Угорщині. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/diplomacy>
5. Лотоцький С. Україна в світовому геополітичному просторі /
6. С. Лотоцький, С. Трохимчук. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – 129 с.
7. Мигранян А. Битва за Україну как этап в борьбе за новый миропорядок / А. Мигранян // Expert Online, 2014. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://expert.ru/2014/07/31/bitva-za-ukrainu-kak-etap-v-borbe-za-novyyj-miroporyadok/>
8. Возняк Т. Україна як поле зіткнення світових геополітичних гравців /
9. Т. Возняк // Українська правда. – 2014. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/voznyak/531ebe7732e70/>
10. Горбач О. Історія та теорія зовнішньої політики: навчальний посібник / О. Горбач. – Львів: Львівський державний інститут новітніх технологій та управління ім. В.Чорновола, 2010. – 142 с.
11. Колос Б. Управління державою III тисячоліття, або Стратегія і тактика побудови Української національної держави / Б. Колос. – Львів: Ініціатива, 2004. – 976 с.
12. Економічні відносини між Україною та Угорщиною – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.mfa.gov.hu/kulkepvisolet/UA/uk/ua_bilateral/bilateralis_kapcsolatok.htm

Symchera Korneliya. UKRAINIAN-HUNGARIAN TRANSBORDER COOPERATION DURING THE 2011-2016: PERSPECTIVES OF THE ACCESSION TO THE EU

The article is devoted consideration of the state Ukrainian-Hungarian transfrontal collaboration. The development of relationship between Ukraine and Hungary during the 2011-2016, as Hungarian Republic occupies one of important and strategic places among the partners of Ukraine on a way to to eurointegration. Ukrainian-Hungarian relations are the so-called bilateral relations between Ukraine and Hungary in the field of economy, science, culture, education, international policy, and etc.

Keywords: *cross-border cooperation, integration, relations between Ukraine and Hungary, economics, politics, the European Union, the government, territorial integrity.*